

Teknolojideki Yerimiz

Müfit Akyos

Endüstri Mühendisi

Teknoloji Yönetimi Danışmanı

11 Nisan 2009

Çin Yüksek Teknoloji Ürünleri Dış Satımında AB'yi Geçti...

5 Nisan 2009 tarihli Cumhuriyet Gazetesi'nin 13. sayfasında “*Teknolojide Türkiye sondan 4. oldu*” başlıklı kısa bir haber yer aldı. Haberde Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonu (TİSK)'in bir araştırmasından¹ söz edilmekteydi. Bu habere konu olan TİSK'in araştırması ve bu araştırmaya kaynaklık eden **Eurostat**'ın (Avrupa Topluluğu İstatistik Ofisi) 25/2009 sayılı bülteninde Tomar Meri tarafından kaleme alınan rapor² incelendiğinde [araştırma ve rapor ekte sunulmaktadır], Türkiye'nin ve başta Çin, ABD, AB-27 olmak üzere diğer ülkelerin teknolojideki konumlarıyla ilgili ilginç ipuçlarının yer aldığı görülmektedir.

Bu ipuçlarının bir bölümü TİSK'in sözü edilen araştırmasında yer aldığından, aşağıda Eurostat'ın raporunda dikkat çeken farklı noktalara değinilmiştir.

Önce Çin...

- Çin, ABD, AB-27 ve Japonya'nın **yüksek teknoloji ürünleri (YTÜ)**³ dışsatımlarındaki dünya pazar paylarının, 1995-2006 dönemi için karşılaştırılmasında, Çin'in sürekli ve giderek artan oranda pazar payını yükselttiği görülmektedir. Bu dönemde Çin'in pazar payında yıllık ortalama artış %31,5 olarak gerçekleşmiştir (1995'te yaklaşık %2 den 2006'da %16,9'a olmak üzere yaklaşık sekiz kat artış). Çin 2006 yılında ilk kez liderliği ele geçirmiştir (2006 verilerine göre pazar payları: Çin: %16,9; ABD: 16,8; AB-27: %15; Japonya: %8).
- Yüksek teknoloji ürünlerinden ‘bilgisayarlar-ofis makinaları’ ve ‘elektronik-telekomünikasyon’ gruplarında yer verilenler, 2006 yılı dünya toplam YTÜ dışsatımının %67'sini oluşturmaktadır. Çin'in bu ürün gruplarındaki payı sırasıyla %33,4 ve %16 olmuştur.

¹TİSK, “*Türkiye'nin Dünya Yüksek Teknoloji Ürünleri İhracatındaki Payı On Binde 2*”, 4 Nisan 2009, www.tisk.org.tr/duyurular.asp

² MERI, Tomas, “*China passes the EU in High-tech exports*”, **euostat statistics in focus**, issue 25/2009, <http://epp.eurostat.ec.europa.eu>

³ **Yüksek teknoloji ürünleri (YTÜ)**: Eurostat'ın çalışmasında açıklanan metodolojide, Birleşmiş Milletler İstatistik Bölümü'nce tanımlanan ürün gruplarındaki (**SITC Rev.3**) Ar-Ge yoğunlukları (Ar-Ge harcamaları/toplam satışlar oranı) dikkate alınarak, bunlar içinde, en yüksek Ar-Ge yoğunluğuna sahip bulunan ürünler ‘yüksek teknoloji ürünleri’ olarak alınmıştır. Buna göre, ‘yüksek teknoloji ürün grupları’ olarak; ‘havacılık’, ‘bilgisayarlar-ofis makinaları’, ‘elektronik-telekomünikasyon’, ‘eczacılık’, ‘bilimsel ekipmanlar’, ‘elektrikli makinalar’, ‘kimya’, ‘elektriksiz makinalar’ ve ‘silah’ ürün grupları alınmıştır.

Gerçekte hiçbir şey rastlantı değildir. Geçtiğimiz on yılda Çin, Ar-Ge'ye yaptığı yatırımların bir sonucu olarak kişisel bilgisayarlar, faks makinaları, televizyon, video kameraları ve müzik ekipmanları imalat ve dış satımlarını bu ölçüde artırabilmiştir.

- Çin dünyada, YTÜ dışalımının %90'ını gerçekleştiren 15 ülke içinde üçüncü sırada yer almaktadır (ABD: %17,3; AB-27: %17; Çin: %15,4; Japonya: %5,6). 2001-2006 döneminde YTÜ dışalımının ortalama %25,2 olduğu Çin'in bu alanda dış ticaret dengesi 2006 yılında 11,645 milyar EUR fazla vermiştir (ABD: - 15,742 milyar EUR; AB-27: - 34,468 milyar EUR).

Türkiye...

- Türkiye'nin dünya YTÜ pazarındaki payı binde 2'dir.
- Ülkelerin ulusal dışsatımları içinde YTÜ dışsatımının payı esas alındığında Türkiye, %4'ün altında yer alan ülkeler grubunda Romanya, Polonya, Bulgaristan ve Norveç'le birlikte yer almaktadır.
- 2001-2006 döneminde Türkiye'nin YTÜ dışsatımı ortalama %20,6; dışalımını ise ortalama %5,5 düşmüştür.
- 2006 yılında YTÜ dışsatımı sadece 359 milyon EUR, dışalımını ise 4,093 milyar EUR olmuştur. Yani YTÜ dış ticaret açığı 3,734 milyar Euro'dur.
- Türkiye, YTÜ dışalım/dışsatım oranlarına göre en yüksek açık veren Makedonya, Yunanistan, Romanya, Polonya, Latvia, Bulgaristan ve İspanya ile aynı grupta yer almaktadır. Bu gruptaki ülkelerin dışalımını dış satımlarının üç katından fazladır.

Diğer ülkeler...

- YTÜ grupları esas alındığında dışsatımlarda, havacılıkta ABD: %46,7; silahta ABD: %48,4; kimyada AB-27: %21,3; bilgisayarlar-ofis makinalarında Çin: %33,4; elektronik-telekomünikasyonda Çin: %16; elektrikli makinalarda Japonya: %14,6; elektriksiz makinalarda ABD: %27,2; eczacılıkta AB-27: %44,3; bilimsel donanımlarda ABD: %20,4 ile ilk sıralarda yer almışlardır.
- Ülkelerin ulusal dışsatımları içinde YTÜ dışsatımının payı esas alındığında, Malta: %50; Lüksemburg: %41; İrlanda: %29 ile ilk sıralardadırlar.
- YTÜ dışsatımlarının mutlak değerlerinden bağımsız olarak artış oranlarına bakıldığında ise Güney Kıbrıs Rum Yönetimi: %63,5; İzlanda: %53,2; Letonya: %32,7; Slovakya: %32,4; Bulgaristan: %31,2 artışla ilk sıralarda yer almışlardır.

Birkaç yorum...

- Türkiye'nin dışsatım rekorları kırdığı söylenen dönemi de kapsayan 2001-2006 yıllarına ait YTÜ grupları özelindeki bu sayısal veriler ve hep sora geldiğimiz,

“Dışsatımımızın ürün bileşimi nedir? Katma değeri yüksek ürünlerimizin bu bileşimdeki payı ne kadardır? Ürünlerimizin değer zincirlerini nereye kadar uzatabilmekteyiz?” gibi sorularımız “rekorlar”ın gürültüsünden duyulmadı.

- Duyulmayan yalnızca sorularımız değildi. Nedenleri ve çözüm önerileri konusunda söylenenler de duyulmadı, dinlenilmedi. Örneğin, CBT 1086/6, 25 Ocak 2008, Politik Bilim köşesinde Aykut Göker’in şu yazdıklarını dikkate alan oldu mu? *“Sanal Strateji Tartışmaları (2)”* başlıklı yazısında TESİD Yönetim Kurulu Başkanı Suat Baysan şöyle diyor: *“... Özellikle tüketici elektroniğinde inanılmaz bir değişim yaşıyoruz. Eskiden tüplü televizyonlarda Türkiye’de yüzde 30’la 40 arasında katma değer ürettiyorduk. Birçok parçasını yapabiliyorduk. Ama sonra elektronik o kadar gelişti ki, her şey hazır geliyor. LCD televizyonlara baktığımızda en büyük maliyet unsuru ekranında. Ekranı yaparken özel çipleri de koyuyorlar. Dolayısıyla biz burada Türkiye olarak katma değer yaratamıyoruz. **Elektronik sektöründe teknoloji değişimine Türk sektörü olarak pek ayak uyduramadık. Dolayısıyla da katma değerimiz azaldı.*** (Cumhuriyet 10 Ocak 2008)”
- Otomobil üretimimizde 1 milyonluk yıllık üretim kapasitesinin YTÜ’ye bir katkısının olmadığı görülüyor. [İddialı olduğumuzu söylediğimiz bu üretim alanına hiç bu açıdan baktık mı?]
- Ülkemizin Ar-Ge/inovasyon/yeni ürün geliştirme destek mekanizmalarının etkinliğinin ve etkilerinin ölçülmesinde belki de en önemli gösterge olabilecek YTÜ gruplarının dışsatımdaki payı konusunda hiçbir veriye sahip değiliz. Çünkü ölçmüyoruz, ölçmek gibi bir niyetimiz de yok. Ancak birileri bizi de kapsayacak biçimde ölçüp aynayı yüzümüze tutuyor (Türkiye’nin dünya YTÜ pazarındaki payı **on binde 2 !**).
- TİSK’ in araştırmasında Türkiye için iki sonucun altı çizilmektedir:

“Birincisi, kalkınmaya yönelik uygun sektörel koridorlar seçerek yatırım ve eğitim ortamının küresel sermaye için çekiciliğinin artırılması zorunluluğudur.”

Buradan anlaşılması gereken, Türkiye’nin yüksek teknoloji ürünleri üreten bir ülke konumuna gelebilmesi hatta bu alanda gerek duyulacak eğitimin küresel sermayenin gelmesine bağlı olduğu ise, bunun örneğinin dünyada zor bulunabileceği ve çok tartışmalı bir öneri olduğunu söylemek zorundayız.

Yok, söylenmek istenen, bizim oluşturacağımız tanımlı bir teknoloji stratejisinin gereği olarak teknoloji geliştirmek için gerek duyulacak en geniş anlamda bir teknoloji transferi (bilgi, beceri, donanım, yazılım, lisans v.b) için küresel sermaye ise “keşke” denilebilir.

“İkincisi, bilimsel ve teknolojik kapasitenin ticarileştirilmesini sisteme kavuşturacak yeni organizasyonlar yaratma gereğidir. Belirtilen amaçla devletin öncülüğünde bilim ve eğitim kurumlarıyla özel sektörün işbirliği yapmasına ihtiyaç bulunmaktadır.”

Bu saptamanın bir ulusal inovasyon sisteminin iyi işletilmesiyle ilişkisi olsa gerek. Önerinin gereklerinin yerine getirilebilmesi için öncelikle özel kesimin bir teknoloji stratejisinin gerekliliğine inanması ve bunu talep etmesi gerekmez mi?